

Lessenreeks 5: Laten we een keer...

Doelen in deze les		
	LPD 1* ¹ ✓	De leerlingen beleven plezier aan en zijn gemotiveerd voor taal via cultuur, luisteren, lezen, spreken, schrijven, interactie en inzicht in het taalsysteem.
	LPD 2 ✓	De leerlingen bepalen het onderwerp, de globale inhoud, de hoofdgedachte en de hoofdpunten van gesproken en geschreven teksten met bepaalde tekstkenmerken.
	LPD 3 ✓	De leerlingen selecteren relevante informatie in gesproken en geschreven teksten met bepaalde tekstkenmerken.
	LPD 4 ✓	De leerlingen verwerken relevante informatie uit een beperkt aantal bronnen met bepaalde tekstkenmerken en brengen die gestructureerd samen.
	LPD 5 ✓	De leerlingen beargumenteren een eigen mening over gesproken en geschreven teksten met bepaalde tekstkenmerken.
	LPD 6 ✓	De leerlingen produceren mondelinge en schriftelijke teksten en houden daarbij rekening met de communicatieve situatie.
	LPD 7 ✓	De leerlingen nemen actief deel aan mondelinge en schriftelijke interactie.
	LPD 8 ✓	De leerlingen lezen en beluisteren verschillende soorten literair-artistieke teksten.
	LPD 9 ✓	De leerlingen verwerken hun (lees)ervaring met ondersteuning van elementaire literaire en narratieve concepten bij het lezen en beluisteren van artistiek-literaire teksten: verwoorden hun gedachten en gevoelens; duiden de interactie tussen waarneming (lezen, luisteren, kijken) en gedachten en gevoelens, erkennen het belang van die teksten en de eigen leefwereld, gaan respectvol om met individuen en groepen.
	LPD 10 ✓	De leerlingen drukken zich op een creatieve manier uit: verschillende soorten artistiek-literaire teksten creëren en presenteren, creatief omgaan met taal (stijlfiguren, rijm, ritme, lay-out, beeldspraak, figuurlijke taal), ervaringen uitwisselingen met medeleerlingen, waardering uitdrukken voor de creaties en prestaties van anderen.
	LPD 11* ✓	De leerlingen tonen een positief talige grondhouding: ze gaan respectvol om met overeenkomsten en verschillen in taaluitingen, taalvariëteiten en talen; ze

^{1 1} De asterisk verwijst naar een na te streven attitude.

Identiteit en diversiteit		aanvaarden de gelijkwaardigheid van talen; ze erkennen de meertalige identiteit en durven de eigen meertaligheid inzetten.
	LPD 12 ✓	De leerlingen onderscheiden overeenkomsten en verschillen in taaluitingen, taalvariëteiten en talen.
	LPD 13* ✓	De leerlingen tonen durf om met taal aan de slag te gaan, op een gepaste manier kansen te grijpen, voor zichzelf en voor een ander op te komen, tot oplossingen te komen.
Taal, taalgebruik en taalsysteem	LPD 14 ✓	De leerlingen verwerven inzicht in diverse aspecten van het taalsysteem: klanken, woorden, zinnen, teksten, betekenissen, spelling en interpunctie.
	LPD 15 ✓	De leerlingen gebruiken het inzicht in de belangrijkste regels en kenmerken van het Standaardnederlands als taalsysteem ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.
	LPD 16 ✓	De leerlingen gebruiken hun inzicht in het Standaardnederlands als communicatiemiddel om boodschappen over te brengen en te begrijpen: het communicatiemodel, de tekststructuur, taalhandelingen en taalregisters, taalgedragsconventies, normen, houdingen, vooroordelen en rolgedrag via taal, stereotypering, gevolgen van hun taalgedrag voor anderen en henzelf.
	LPD 17 ✓	De leerlingen bepalen de geschikte strategieën bij informatieverwerking en communicatie: strategieën bij receptieve en productieve vaardigheden, strategieën bij interactie, compenserende strategieën bij falende communicatie, strategieën om betekenissen te achterhalen.

Verwerkte richtlijnen voor taalzakkere leerlingen in deze les

1		Werk doelgericht. Activeer voorkennis. Baseer je op de vak- en taaldoelen. De les begint met concrete les- en taaldoelen. Observeer het taalniveau van anderstalige of taalzakkere leerlingen en expliciteer hun specifieke al dan niet aangepaste taaldoelen.
2		Zorg voor een leerzaam en rijk taalaanbod. Zorg voor voldoende taalsteun, context, visualisering en interactie. In deze les wordt taal in heel wat contextrijke situaties aangeboden, van songs en gedichten tot een prozafragment. Ook stimuleren we interactie en betrokkenheid via coöperatieve werkvormen. Taalsteun en visualisering bieden we o.a. in didactische wenken voor de leraar (o.a. mogelijke aanpassingen om receptiever te werken), in een concreet OVUR-stappenplan en duidelijke evaluatiecriteria en modelvoorbeelden bij schrijven, in de mogelijkheid om (song)teksten te beluisteren via videoclips of via de optie insluitende lezer in Word.
3		Stimuleer een positief talige en culturele grondhouding. We stimuleren een positief talige en culturele grondhouding door leerlingen kennis te laten maken met andere culturen en anders zijn binnen onze westerse samenleving, door na te denken wat talen al dan niet gemeen hebben en waarom woorden zoals <i>mama</i> in zowat elke taal in ongeveer dezelfde vorm voorkomen.
4		Werk aan woordenschat. Ook in deze les hebben we aandacht voor woordenschat: o.a. voor woordspelingen zoals pleisterplaat en figuurlijk of symbolisch taalgebruik, voor een waaier aan woorden of zinswendingen die ons helpen een tekst te beoordelen, voor correcte inwonersnamen... We helpen de leerlingen om te gaan met moeilijke woorden in een tekst.
5		Geef feedback op maat. De verwerkingsopdrachten werkten we niet concreet uit. Uiteraard wordt het belangrijk om bij die spreektaak voldoende oog te hebben voor breed evalueren, voor betrokkenheid van leerlingen, voor integratie van instructie en evaluatie en voor levensechte en constructiegerichte evaluatievormen. Daarbij is het van belang om iedere individuele leerling nauwgezet op te volgen in zijn of haar leerproces en in het bijzonder samen met anderstalige nieuwkomers expliciet terug te kijken op de bereikte en nog na te streven taaldoelen in deze lessenreeks.

Laten we een keer...

Wat moet ik kennen of kunnen na deze les?

Communicatie en informatie

Luisteren

- Je kunt genietend luisteren.
- Je staat open voor Nederlandstalige muziek en wereldmuziek.
- Je kunt het thema en de boodschap afleiden uit een gedicht of songtekst.
- Je kunt de figuurlijke betekenis van woorden in een tekst achterhalen.

Spreken

- Je kunt je mening genuanceerd en gestructureerd uiten met respect voor je gesprekpartners.
- Je staat open voor de mening van anderen.
- Je laat anderen uitspreken.
- Je kunt je favoriete muziek of gerecht boeiend, vlot en enthousiast presenteren met aandacht voor een duidelijke structuur, aantrekkelijk mediagebruik, oogcontact, articulatie en correct taalgebruik.

Lezen

- Je kunt het thema en de boodschap afleiden uit een gedicht of songtekst.
- Je kunt de figuurlijke betekenis van woorden in een tekst achterhalen.

Taal, taalgebruik en taalsysteem

- Je kunt de betekenis van woorden afleiden uit hun context, op basis van hun opbouw.
- Je kunt werkwoorden op een correcte manier vervoegen en gebruiken in een levensechte context.

Literatuur

- Je kunt een eerste indruk verwoorden bij een gedicht of songtekst rekening houdend met verschillende criteria of vanuit verschillende invalshoeken.
- Je kunt je inleven in de standpunten en gevoelens van personages, dichters of muzikanten.

Identiteit en diversiteit

- Je staat open voor andere culturen, persoonlijkheden of standpunten, voor andere taalvariëteiten en expressievormen.

Pleisterplaat – Lenny en de wespen

Voor het luisteren

Straks luisteren we naar het nummer *Pleisterplaat* van *Lenny en de wespen*.

<https://www.youtube.com/watch?v=zyrvnUgX0cl>

ACTIVEREN VOORKENNIS

Gesprek vooraf:

- Ken je het nummer of de band? Wat weet je al over *Lenny en de wespen*?
- Welke Nederlandstalige bands ken je nog? Zijn die even goed als Engelse? Waarom?
- Luister je ook naar bands of zangers die in een andere taal zingen? Houd je van wereldmuziek? Zo ja, welke? Wanneer luister je het liefst naar dit soort liedjes?
- Heb je een voorkeur voor één genre of hangt je keuze van muziek af van hoe je je voelt?

Lees de tekst nog niet, maar kijk al eens naar de cover van het album, naar de illustraties naast de lyrics en naar de titel. Waarover zal dit lied gaan, denk je?

Antwoord leerlingen

Tijdens het luisteren

Lees de tekst terwijl je het lied hoort. Vul de ontbrekende werkwoorden in.

Zie tekst (Sta stil bij hun fouten en grijp kansen om foutief toegepaste regels zo te remediëren.)

TAALSTEUN

Geef de teksten uit deze les ook in Word op een laptop of een ander device aan dyslectische of taalzwakkere leerlingen zoals anderstalige nieuwkomers zodat ze die via de optie insluitende lezer (onder het tabblad beeld) op hun tempo kunnen lezen en laten voorlezen.

Hoe helpt de man met de gitaar verschillende mensen?

Hij luistert naar hun zorgen of dromen en speelt een liedje dat bij hen past, dat hen misschien helpt door troost te bieden of door hen aan te sporen hun dromen na te jagen.

Wat bedoelen *Lenny en de wespen* dus met een pleisterplaat?

Een lied dat troost biedt of mensen helpt zoals je een pleister op een wonde legt. (Dus geen gipsplaat.)

Wat is jouw favoriete pleisterplaat? Of heb je er verschillende? Hoe helpen ze jou? (Bespreek dit met je buur. Misschien wil je dit ook delen met de klas?)

Na het luisteren

Schrijf hieronder de werkwoordfouten die je maakte en de bijpassende regel:

Antwoord leerlingen

Stel dat *Lenny en de wespen* met dit lied willen deelnemen aan het Eurosongfestival en jij bent jurylid. Hoeveel punten geef je dan op tien? Geef aan Lenny en zijn vrienden drie redenen in jouw eigen juryrapport.

INTEGRATIE SPREKEN EN TAALSTEUN

Maak er een leuke korte spreekopdracht van. Jij bent als leraar de host van (de preselecties van) het songfestival die de juryleden opbelt en hen vraagt naar hun resultaten. Het juryrapport kan taalzwakke leerlingen helpen als spreekkader. Bij taalsterke leerlingen kun je doorvragen stellen zodat ze moeten improviseren.

Juryrapport preselecties Eurosongfestival

Deelnemer: Lenny en de wespen

Lied: Pleisterplaat

Jurylid: de heer/ mevrouw naam leerling

Vertegenwoordiger van de stad/het dorp: naam stad of dorp

zijnde dus een naam voor de inwoner (bv. Kortrijkzaan/Kortrijker/Kortrijkenaar)

Toegekende punten: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Lenny en de wespen krijgen van mij voor Pleisterplaat een/10

omdat ...

- ☐ ze een lied brengen dat me ontroerd heeft.
- ☐ *Pleisterplaat* ons eraan doet herinneren dat muziek iemand kan genezen.
- ☐ ik na één minuut al naar het plafond lag te staren.
- ☐ de titel heel verwarrend is.
- ☐ hun videoclip echt origineel is.
- ☐ hun videoclip enkel tekeningen bevat en geen echte beelden.
- ☐ ik hou van Lenny's fluisterstem.
- ☐ ik er warm van word.
- ☐ ik de boodschap niet begrijp.
- ☐ het zo herkenbaar is.
- ☐ er mooie regels in de tekst staan zoals
.....
- ☐ de titel een originele woordspeling is.
- ☐ ik er vrolijk van word.
- ☐ de taal me niet echt verrast.
- ☐ het lied een mooie boodschap heeft.
- ☐ het me doet wegdromen.
- ☐ het herinneringen oproept, namelijk
.....
- ☐ het niet moeilijk is.
- ☐ het niet grappig is.
- ☐ het over het echte leven en echte gevoelens gaat.
- ☐ het eens een Nederlandstalig liedje is zonder clichés zoals "ik hou van jou en zie blauw van de kou omdat ik al zo lang wacht op jou".
- ☐
- ☐

Geheel terecht ende waar opgesteld te (plaats)

op (datum).

Plaats hier je handtekening:

--

Pleisterplaat – Lenny en de wespen

Op de Brusselse baan
In een klein kantoor
Zit een man
Met zijn gitaar
En de mensen komen
In grote drommen
En ze wachten
Op hun lied
Hij maakt tijd voor iedereen
En je krijgt wat jij **verdient**
Je hoeft niks te vertellen
Hij kijkt in je ogen
En hij weet
Wat jou **bezielt**

Een lied dat jou zal helen
Een lied van jou bestaan
Je hoeft het niet te delen
Jouw eigen pleisterplaat

Ik ging zelf nog niet
Maar ik **hoorde** 't van een vriend
Hij vertelde
Met grote ogen
En hij hilde
Hij hilde als een kind
En hij zei
Ik ben herboren
Het kost niet veel
Alleen maar moed
En ik geloof
Mijn beste vrienden
De zon breekt door
Terwijl ik **rijd**
En ik weet
Dit komt weer goed

Een lied dat mij kan helen
Een lied van mijn bestaan
Ik hoef het niet te delen
Mijn eigen pleisterplaat
Een lied dat mij zal **helen**
Mijn eigen pleisterplaat
Ik wil het met je delen
Mijn eigen pleisterplaat

LEESBEVORDERING

Wist je dat voorlezen een van de belangrijkste leesbevorderende succesfactoren is volgens Stichting Lezen/Iedereen Leest? Niet alleen lagereschoolkinderen, maar ook tieners houden ervan om volledig op te gaan in een expressief voorgelezen verhaal. Even zalig genieten. Lees daarom het eerste deel voor. Sowieso is er al wat sfeer na het rustige lied van *Lenny en de wespen*. Misschien kun je voor deze les ook een gezellige ruimte opzoeken of het sfeervol maken in de klas?

TAAALSTEUN

De tekstfragmenten kun je vooraf in Word bezorgen aan taalzwakkere jongeren. Via de insluitende lezer (tabblad beeld) kunnen ze de tekst al op hun tempo begeleid (laten voor)lezen. Ook kun je vooraf al aan (gevoorderde) anderstalige nieuwkomers een lijst geven met woorden en bijpassende prenten (bv. een verfrommeld oor) die belangrijk zijn om het verhaal te snappen.

Laten we een keer – Lenneke Westera: Fragment 1

- 1 Sossa is mooi. Heel mooi.
- 2 Mezelf heb ik nooit mooi gevonden. Vanwege mijn verkreukelde oor. Waar ik ook
- 3 nog eens niks mee hoor. Daar ben ik mee geboren.
- 4 Sossa kwam op 6 november in mijn klas. Op mijn verjaardag. Ze was het enige
- 5 donkerbruine kind in onze klas. Dembe is lichtbruin. Bora en Irina zijn min of meer
- 6 blank . Bleek-beige, zegt Bora zelf.
- 7 Ik trakteerde op kersenflappen. Kleine kersenflappen. Mama vond grote niet
- 8 nodig.
- 9 'Wie neem je mee de klassen rond, Lotta ?' vroeg meester Maik.
- 10 Een paar kinderen keken me smekend aan. Marte stond al op.
- 11 Ik keek naar mijn kersenflappen. En naar meester Maik.
- 12 'Nou?' vroeg hij.
- 13 'Sossa,' zei ik.
- 14 Het werd muisstil in de klas. Meester Maik wenkte Sossa. Ze stond op en liep naar
- 15 me toe.
- 16 'Ga maar mee, ' zei meester Maik. Hij legde een hand op Sossa's schouder en
- 17 leidde haar achter mij aan het lokaal uit. Ik liep naast Sossa door de gang. Ze rook
- 18 een beetje naar hooi.
- 19 'Ik ben jarig,' zei ik.
- 20 'Ik ben Sossa,' zei Sossa.
- 21 'Ik heet Lotta, ' zei ik. 'En ik ben jarig. Ik ben nu twaalf.'
- 22 'Jarig,' herhaalde Sossa.
- 23
- 24

25 We stonden voor de deur van groep zeven. Sossa keek naar de kersenflappen. En
 26 toen naar mijn oor. Vlug klopte ik op de deur. Zodat Sossa niks zou vragen over
 27 mijn oor. Meestal vragen kinderen: 'Wat heb je aan je oor?' Dan zeg ik: 'Een
 28 hekel.'
 29 De deur zwaaide open.
 30 'Happy birthday,' zei juffrouw Loet.
 31 'O, birthday!' lachte Sossa. Haar spierwitte tanden fonkelden me toe. Juffrouw
 32 Loet pakte een kersenflap en gaf Sossa een hand.
 33 'Welkom op school,' zei ze.
 34 'Dank je wel,' zei Sossa.
 35 Het klonk alsof ze al achtduizend keer in haar leven in het Nederlands 'dank je wel'
 36 gezegd had. Vloeiend en accentloos. Toen Sossa en ik alle klassen langs waren
 37 geweest, vroeg Sossa: 'Hoe heten deze koeken?'
 38 'Kersenflappen,' zei ik.
 39 'Kersenflappen,' zei Sossa me na. Haar donkere, volle lippen leken elke letter te
 40 proeven. 'Leuk, twee woorden erbij: "jarig" en "kersenflappen"', lachte
 41 Sossa.
 42 Terug in de klas werd er 'Lang zal ze leven' voor me gezongen. Ik ging rond met de
 schaal kersenflappen. Toen iedereen gehad had, waren er nog vijf over.
 43 Na schooltijd gaf ik ze aan Sossa. 'Neem maar mee naar huis,' zei ik. 'Ook voor je
 44 ouders en zo.'
 45 'Dank je wel,' zei Sossa weer.
 46 Opnieuw vond ik het volmaakt klinken. Ik hou ervan als iets heel mooi klinkt.
 47 Misschien komt dat doordat ik maar één echt oor heb. En daar extra scherp mee
 48 hoor.
 49 Met de schaal met vijf kersenflappen liep Sossa het schoolplein af. Haar zwarte,
 50 kroezige paardenstaart danste op haar rug. Ik vond alles, echt alles aan Sossa
 51 mooi.
 52 Thuis keek ik in de spiegel. Naar mijn verfrommelde oor. Ik kon er weer eens niet
 53 tegen.
 54 Op mijn kamer veegde ik met een handdoek mijn tranen weg. Al viel er in feite
 55 niks meer te huilen. Want ik was nu eindelijk twaalf. En dus zou ik eindelijk
 56 geopereerd worden.
 57 In het ziekenhuis zouden ze een oor gaan maken van kraakbeen uit mijn eigen
 58 ribben, en een stukje huid van mijn borst. Het was allemaal al besproken. De data
 59 stonden vast: 12 december kreeg ik de eerste operatie, en 16 juni de tweede.
 60 Daarna zou ik eindelijk normaal zijn. Met twee goed uitziende oren. Al zou
 61 ik met de nieuwe nog steeds niks horen. Maar dat was ik gewend. In elk geval
 62 nooit meer de vraag: wat heb je aan je oor?
 63 De vraag die Sossa niet gesteld had. Terwijl ze het toch supergoed gezien had. Dat
 64 oor dat geen oor is. Misschien kende Sossa de zin 'Wat heb je aan je oor?' niet. Of
 65 alleen in het Somalisch.
 66 Mijn handdoek was intussen nogal nat en zat vol snot. Ik föhnde hem droog. Zoals
 67 ik al zo vaak gedaan had. Ik wilde niet dat papa, mama en mijn zus Belle zouden
 68 merken dat ik vaak huil vanwege dat oor.

69
70 De volgende dag op school gaf Sossa me de schaal terug. Er lagen glanzende,
71 puddingachtige stukken koek op.
72 'Dank je wel,' zei ik.
73 Het klonk nogal saai. Lang niet zo mooi als wanneer Sossa 'dank je wel' zegt.
74 'Het is halwa,' zei Sossa. 'Mijn vaders lievelingskoek.'
75 In de pauze aten we er samen van. Het smaakte vreemd, maar best lekker. Marte
76 vroeg ook een stuk. Sossa gaf het haar meteen.
77 'Ga je niet meer terug naar Somalië?' vroeg Marte.
78 'Nee,' zei Sossa. 'Ik blijf hier. Mijn moeder heeft alles geregeld. Papieren. Geld. Een
79 huis.'
80 'En je vader?' vroeg Marte.
81 'Mijn vader is dood,' zei Sossa.
82 Ze stak haar handen in haar zakken en draaide er wat mee rond. Geen van drieën
83 zeiden we meer iets.
84 Gelukkig ging de bel. We renden naar binnen.
85
86 Toen ik na schooltijd thuiskwam keek ik natuurlijk weer in de spiegel. Dat doe ik
87 bijna altijd. Mijn mislukte oor keek me aan tussen wat haarslierten door. De
88 lelijkheid knalde ervanaf.
89 Ik zag Sossa's mooie gezicht voor me, toen ze 'Mijn vader is dood' gezegd had. Ik
90 vond het stom dat ik niks meer had teruggezegd. Ik zette de schaal met halwa op
91 het aanrecht. En kreeg een idee.
92 In mama's bakje met recepten zocht ik het recept voor gelukskoekjesdeeg. Ik vond
93 alle ingrediënten die ik nodig had en maakte een kom gelukskoekjesdeeg.
94 Ik knipte twintig briefjes uit een vel papier. Ik schreef er allerlei zinnen en wensen
95 op. Zoals:
96
97 *leuk dat je in mijn klas zit*
98 *wat erg van je vader*
99 *laten we een keer afspreken*
100 *tof dat je in Nederland blijft*
101
102 Ik maakte plakjes van het deeg, legde ze op de bakplaat en schoof die de oven in.
103 Ik deed de halwa op een bord en veegde de schaal schoon. Even later vouwde ik
104 de papiertjes in de nog warme gelukskoekjes. Ik legde ze op de schaal.
105 De volgende ochtend op het schoolplein gaf ik Sossa de schaal koekjes. Meteen
106 stopte ze er één in haar mond.
107 'Er zit een briefje in,' zei ik. Ze trok het papiertje tussen haar tanden vandaan en
108 las de zin voor. 'Laten we een keer.'
109 Sossa lachte stralend. 'Oké,' zei ze. 'Laten we een keer.'
110 'Er hoort nog iets achter,' zei ik.
111 'Wat dan?' vroeg Sossa.
112 'Zeg jij dat maar,' zei ik. 'Mij maakt het niet uit.'
113 Ik keek in Sossa's bruinzwarte ogen.

114 'Schreeuwen,' zei ze meteen. 'Laten we een keer schreeuwen.'
115 Zoiets had ik niet verwacht, maar ik zei snel: 'Is goed,' zodat Sossa niet zou merken
116 dat ik schreeuwen iets vreemds vond om samen te gaan doen .
117 Nog drie dagen wisselden Sossa en ik de schaal uit, met steeds andere zelf
118 gebakken koeken erop. Onze afspraak was op woensdag. Sossa kwam bij mij
119 lunchen. Daarna zouden we gaan schreeuwen.
120 'Weet je een goede plek?' vroeg Sossa.
121 'Een goede plek?' vroeg ik.
122 'Om te schreeuwen,' zei Sossa .
123 Weer rook ik een zweem hooi.
124 'Ja,' zei ik, al had ik geen idee waar we moesten gaan schreeuwen.
125 We pakten onze fietsen en reden de straat uit. Ik besloot de kant van de rivier op
126 te gaan. Daarachter zijn weilanden. Waar op een gegeven moment het pad
127 ophoudt, liggen een paar heuvels . Op sommige plekken steken er stukken rots uit.
128 We hadden wind tegen. Sossa en ik kletsten over school, over koeksoorten en
129 over onze kamers en hoe die eruitzagen. Ik verstond niet alles wat Sossa zei, want
130 ze fietste aan de kant van mijn foute oor. Mijn haar waaide helemaal naar
131 achteren, dus hij was vol in haar zicht.
132 We kwamen aan bij de heuvels en legden onze fietsen neer. Ik weet nog dat ik
133 dacht: Nu komt het. Nu gaat Sossa als een idioot staan schreeuwen. En ik moest
134 maar hopen dat er niemand aankwam.
135 'Goeie plek, ' zei Sossa. 'Hele goeie plek.' Ze legde haar hand op een stuk rots.
136 'Waarom wil je eigenlijk schreeuwen?' vroeg ik. Ik kon het gewoon niet níét
137 vragen.
138 'Om alles', zei Sossa. 'Ik heb tweeënhal jaar niet geschreeuwd.'
139 Sossa keek omhoog naar de heuveltoppen.
140 'Mijn moeder wil niet meer schreeuwen. In Nederland is dat vreemd, zegt ze.
141 Maar ik móét schreeuwen. Anders is het net of alles niet gebeurd is.'
142 Ze streek met haar hand over het mos op de keien.
143 'Wat is er gebeurd?' vroeg ik.
144 En toen begon ze.
145 Eerst schreeuwde ze gewoon. Zoals ik een keer schreeuwde toen er een hamer op
146 mijn teen viel. Al snel werd haar geschreeuw dieper en voller. Ze hief haar armen
147 langs haar gezicht omhoog. Sossa's geluid werd steeds krachtiger. Haar mond was
148 helemaal opengesperd. Haar ogen had ze stijf dicht.
149 Haar kreet hield niet op. Het was net of ze tussendoor niet ademhaalde. Sossa's
150 schreeuw vulde het hele landschap, zover als ik kon kijken. Haar armen bewogen
151 traag omhoog en omlaag. Haar handen waren het ene moment tot vuisten
152 geknepen, en het andere moment open als een soort klauwen.
153 Ik wist niet wat er allemaal in Sossa's leven gebeurd was. Maar ik kon de
154 gebeurtenissen aanraken.
155 Ik stond te trillen in het gras. In mijn keel trilden mijn stembanden. En langzaam
156 begon ik mee te schreeuwen. Eerst zacht. Toen steeds harder.
157
158

159 Ons gekrijs galmde over de weilanden. We stopten pas toen we druppels voelden.
 160 Het begon wat te waaien. We gingen onder een uitstekende rotspunt staan. Een
 161 beetje tegen elkaar aan geleund.
 162 Sossa stak haar handen in haar zakken. 'Van mijn twee dode broertjes heb ik niks
 163 meer. Maar van mijn vader nog wel,' zei ze. Ze trok haar hand uit haar zak en
 164 vouwde hem vlak voor mijn neus open .
 165 Wat ik op Sossa's hand zag liggen, leek op een oor. Een zwart, gerimpeld,
 166 leerachtig oor.
 167 'Mijn vaders oor,' zei Sossa.' Ze hebben het afgesneden. Hij luisterde naar muziek.
 168 Dat mocht niet. Dat wist hij. Maar hij kon niet zonder.'
 169 Ik deed mijn best niet achteruit te deinzen.
 170 'Het klinkt misschien gek,' zei Sossa', maar ik ben heel blij met dit oor. Ik vertel er
 171 van alles aan. Mijn moeder weet niet dat ik het heb. Ooit ga ik het begraven.
 172 Misschien wel hier.'
 173 Ik knikte. Iets zeggen kon ik niet.
 174
 175 Vanaf toen gingen Sossa en ik vaak naar de rotsige heuvels. Soms schreeuwden we
 176 even. Maar meestal niet. Vaak hingen we er gewoon rond, en kletsten we wat. Af
 177 en toe smokkelde ik mijn telefoon, die ik eigenlijk alleen thuis mag gebruiken, mee
 178 en luisterden we muziek.
 179 Allerlei muziek. Ook de muziek waar Sossa's vader naar geluisterd had op het
 180 moment dat de Somalische soldaten hem te lijf gingen met een mes. En zijn oor
 181 eraf sneden. Waardoor hij doodbloedde. Want ze hadden hem nog een steek na
 182 gegeven toen hij riep: 'Je kunt de muziek niet uit me snijden!'
 183 Het was een nummer van een zanger uit Madagaskar: Erick Manana. Het heet 'Ny
 184 fitiavako an'i Mama'. Ik vind het een prachtig nummer.

We luisteren naar een van de lievelingsliedjes van Sossa's vader. Erick Manana zingt in het Malagasi, een van de talen van Madagaskar.

(<https://www.youtube.com/watch?v=mtH0FP19T8w>)

Begrijp je iets van wat hij zingt? Herken je woorden? Waarover of over wie zou hij zingen?

Weinig tot geen woorden zijn herkenbaar, behalve het universele Mama. Laat mama eens vertalen en beluisteren via google translate. Waarom zijn er zoveel gelijkenissen tussen de talen? Is het omdat we een gemeenschappelijke oertaal hebben, omdat mama een klanknabootsing is of omdat het de eerste klanken zijn die een baby kan maken?

(mama NED, mom Engels, mamma IJslands/Italiaans/Chinees, mama Japans/Russisch/Roemeens, mamo Pools, maman Frans tegenover umi in Arabisch of ubi in Indonesisch, enz.) Welke talen horen volgens jou tot eenzelfde familie en hebben dus veel gemeen?

Denk als een filmregisseur terwijl je naar dit lied luistert. Bij welke filmscène zou deze muziek passen? Welke gevoelens lijkt de zanger uit te drukken? Waarom zou de vader van Sossa dit lied zo goed vinden?

Antwoord leerlingen. Mogelijk antwoord: nostalgie, verlangen naar thuis – heimwee, lied aan moeder, rust, geborgenheid, gezellige thuis, mooie herinneringen, trots, zomerse avonden...

Wat inspiratie nodig? Vink dan de foto's aan die volgens jou bij dit lied passen:

Laten we een keer – Lenneke Westera: Fragment 2

- 183 Het was een nummer van een zanger uit Madagaskar: Erick Manana. Het heet 'Ny
184 fitiavako an'i Mama'. Ik vind het een prachtig nummer. Erick Manana zingt het
185 voor zijn moeder.
186 Soms luisterde ik er thuis ook naar. Dan legde ik mijn telefoon tegen mijn goede
187 oor. En voelde ik me vreemd. Omdat ik mijn rare oor eraf ging laten snijden. Ik
188 vond dat eigenlijk lullig tegenover Sossa. Maar dat niet alleen. Ik vond mijn
189 verkreukelde oor niet meer zo erg als ik het altijd gevonden had. Dat was zo sinds
190 Sossa en ik samen geschreeuwd hadden. Ik had al mijn verdriet in mijn
191 geschreeuw gestopt, zonder dat ik het zelf gemerkt had. En nu was het weg.
192
193 Mama zeurde aan mijn hoofd of ik niet blij was dat de operatie er nu bijna
194 aankwam. Maar ik was niet blij. Ik was helemaal niks. Hooguit in de war. Omdat de
195 operatie waar ik zo lang naar verlangd had me niet meer echt interesseerde.
196
197

198 Soms ging ik na schooltijd naar Sossa. Hun flat rook naar hooi en hing vol kleurige
 199 doeken. Op een dag, toen we daar kruidige Somalische thee dronken, zei Sossa:
 200 'volgende week ga ik mijn vaders oor begraven. Ik zou graag willen dat jij erbij
 201 bent.'
 202 Volgende week was de week van mijn operatie. Ik staarde in mijn thee. 'Die week
 203 ben ik niet op school,' zei ik. ' Dinsdag word ik geopereerd.'
 204 Het was doodstil in de huiskamer. Kringels damp stegen op van de thee.
 205 'Waar word je aan geopereerd?' vroeg Sossa.
 206 Ik voelde dat ik rood werd. Als dat gebeurde werd mijn misvormde oor altijd het
 207 roodst van alles.
 208 'Het stelt niet veel voor,' zei ik. 'Ik krijg een iets beter oor.'
 209 Ik dook zo ongeveer in mijn theekop, en brandde mijn mond aan de thee. Ik
 210 spuugde mijn slok terug.
 211 Sossa keek me aan. Ik wist niet wat ik las in haar ogen.
 212 'Ik kan het ook níét doen,' zei ik. 'Dat frommeloer is niet zo erg. Vind ik sinds kort.
 213 Sinds wij samen geschreeuwd hebben.'
 214 Sossa doopte een Somalisch koekje in haar thee. 'Schreeuwen maakt alles wat erg
 215 is niet minder erg. Maar wel minder ondraaglijk.'
 216 Van die zin werd ik stil.
 217 We bliezen in onze thee.
 218 'Je moet het wel doen,' zei Sossa.
 219 Ik keek haar aan over de rand van mijn theekop.
 220 'Die operatie,' zei ze. 'Je moet het doen.'
 221 Maandagavond, in mijn strak opgemaakte ziekenhuisbed, kon ik totaal niet in
 222 slaap komen. Ik lag onrustig te draaien.
 223 'Ik begrijp wel dat je bang bent voor de operatie', zei de avondzuster.
 224 Maar ik was niet bang voor de operatie. Ik was bang dat Sossa er toch niet tegen
 225 kon, straks. Tegen mijn onnodige nieuwe oor.
 226 Ik kreeg een inslaaptabletje. Maar ik nam het niet in. Gedachten schoten door
 227 mijn hoofd. Snel en ongecontroleerd. Mijn verkreukelde oor zou een paar weken
 228 in een ziekenhuiskoeling bewaard worden. Voor het geval dat er nog stukjes van
 229 nodig waren voor mijn nieuwe oor. Dat vond ik eenfijn idee. Zomaar weggooien
 230 zou raar zijn.
 231 Ik viel pas rond drie uur in slaap.
 232 Toen ik de volgende dag de operatiekamer ingereden werd, zei ik, in mijn hoofd,
 233 'dag, frommeloer' tegen mijn oor. Het was net of hij het hoorde. En 'dag' terugzei.
 234
 235 Nu is het februari. Het is koud, maar de lucht is zwanger van de lente. Gisteren
 236 liepen we de heuvels op. Sossa, haar moeder Kaba en ik. Een paar dagen geleden
 237 heeft Kaba voor het eerst in vijf jaar geschreeuwd. Urenlang geschreeuwd. Sossa
 238 was erbij.
 239 Nu gingen we alle drie iets bij de heuvels begraven. Kaba de teenslippers van
 240 Sossa 's twee broertjes. (Hun armbandjes bewaarde ze.) Sossa het oor van haar
 241 vader. En ik de restjes van mijn frommeloer.
 242

243 Het werd een soort Somalische begrafenis. We begonnen met schreeuwen. Het
244 schreeuwen werd zingen. Terwijl we zongen, gingen we erbij dansen. We
245 besprenkelden de kleine graven met speciaal water waar Afrikaanse
246 plantensappen in zaten. Daarna dronken we Amarula; drank met
247 olifantenboomextract. Het smaakte naar karamel. Er zat behoorlijk wat alcohol in,
248 We werden er loom van. Tegen etenstijd fietsten we naar huis.
249 Thuis keek ik in de spiegel. Mijn nieuwe oor was niet meer paarsig, zoals vlak na de
250 operatie. Ik haalde het doosje dat Sossa me bij de heuvels gegeven had uit mijn
251 zak en maakte het open. Er zaten kleine Afrikaanse oorbellen in. Met een briefje.
252 Er stond op:

Hoi Lotta,
Laten we een keer.
Zeg jij maar wat.
Mij maakt het niet uit.
Sossa

Leesbeleving

Wat vind je van dit kortverhaal van Lenneke Westera? Omcirkel telkens het linkse of het rechtse woord en verklaar je keuze aan je buur.

grappig	↔	ernstig
onwaarschijnlijk		kan echt gebeurd zijn
origineel		bekend
aangrijpend		doet me niets
moeilijk		vlot
blijf ik nog over nadenken		ben ik meteen vergeten
spannend		niet echt spannend

INTERACTIE

Vermijd dat je de onderstaande vragen enkel klassikaal behandelt met de leerlingen via een onderwijsleergesprek. Zet in op interactie door activerende of coöperatieve werkvormen te gebruiken. Een voorbeeld:

- ✓ Leg posters met enkele vragen verspreid over de ruimte. Laat in groepjes discussiëren over de vragen en laat één secretaris de antwoorden van de groep op de poster noteren.
- ✓ Laat de groepen na een afgesproken timing doorschuiven naar de volgende poster.
- ✓ De voorzitter leest de opdracht en de formulering van de voorgaande groepen. (Wat te persoonlijk is, hoeven de leerlingen niet neer te schrijven.) De leerlingen beoordelen de voorgaande antwoorden en formuleren aanvullingen.
- ✓ Nadat je enkele keren liet doorschuiven, moeten de leerlingen klassikaal verslag uitbrengen.
- ✓ TIP: Je kan hier ook ICT integreren door de antwoorden niet op een poster te laten noteren, maar in een forum op smartschool of via apps zoals padlet.

Wie zijn de hoofd- en nevenfiguren in dit kortverhaal?

Lotta en Sossa zijn de hoofdfiguren, hun ouders en leraren nevenfiguren.

Lenneke Westera koos perfecte namen voor twee vriendinnen. Waarom?

Ze lijken sterk op elkaar en toch verschillen ze. Lotta klinkt westers en Sossa Afrikaans, maar doordat dezelfde klinkers terugkeren lijken de namen bijna te rijmen. Het kunnen wel nieuwe stripfiguren zijn zoals Suske en Wiske, Rozemiek en Annemiek, enz. (We spreken hier van halfrijm, klinkerrijm of assonantie.)

Vat hieronder samen wat Lotta en Sossa gemeen hebben en waarin ze verschillen. Verwijs daarbij naar regels uit de tekst.

Wat hebben Lotta en Sossa gemeen?	Waarin verschillen ze?
- Ze voelen zich verdrietig, worstelen met hun gevoelens - Ze zijn allebei 'anders' (enige donkerbruine kind, verfrommeld oor) - Eerst verstopten of verkropten ze hun gevoelens, maar ze ontdekken dat schreeuwen oplucht. - Ze houden allebei van muziek. - Ze leven zich goed in en veroordelen elkaar niet. Ze luisteren naar elkaar en stellen zich begripvol op. Sossa begrijpt dat een operatie Lotta gelukkiger zal maken. Lotta staat open voor de Afrikaanse keuken en gewoontes van	- Hun uiterlijk: huidskleur, hun haar (kroezig), verfrommeld oor - Geboorteland: Somalië vs. Nederland - Hun keuken: drank Amarula met alcohol, halwakoekjes, kruidige thee, enz. - Hun huis: andere geuren (hooi), een ander interieur (kleurige doeken) - Vredig vs. traumatisch verleden - In Nederland is het niet gepast om je emoties zo nadrukkelijk te tonen: r.132-134 'We kwamen aan bij de heuvels en legden onze fietsen neer. Ik weet nog dat ik dacht: Nu komt het. Nu gaat Sossa als een idioot staan schreeuwen .

Sossa's gezin. Ze houdt rekening met hun gevoelens.	En ik moest maar hopen dat er niemand aankwam.' EN: "Mijn moeder wil niet meer schreeuwen. In Nederland is dat vreemd, zegt ze'. - In Nederland drinken kinderen geen alcoholische dranken. - westerse vs. Afrikaanse muziek
---	--

NIVEAUDIFFERENTIATIE – TAALSTEUN

In het schema hierboven kun je voor taalzwakkere leerlingen enkele onderverdelingen plaatsen als taalsteun (bijv. uiterlijk, afkomst, woonplaats, interesses). Voor allochtone leerlingen die nog heel moeizaam taal produceren kun je ook al kernwoorden (eventueel met visualisering) geven die ze vervolgens in de juiste kolom moeten schrijven.

Regel 231 bevat misschien wel de mooiste zin van het verhaal: 'Nu is het februari. Het is koud, maar de lucht is zwanger van de lente', zegt Lotta. Wat bedoelt ze hiermee?

Het is winter, maar je voelt dat de lente eraan komt. De lente is er precies al, als een groeiende baby in de buik van een moeder, maar moet nog geboren worden.

Wat doen ze op dat moment en waarom?

r.235-237: 'Nu gingen we alle drie iets bij de heuvels begraven. Kaba de teenslippers van Sossa's twee broertjes. (Hun armbandjes bewaarde ze.) Sossa het oor van haar vader. En ik de restjes van mijn frommeloer.' Ze begraven die spullen om hun verlies of verdriet te verwerken, om dit achter achter zich te kunnen laten.

Doordenkertje: Waarom is dit moment heel toepasselijk? Waarom past de winter bij begravenissen? En past die lucht die zwanger is van de lente dan wel bij hun gevoelens?

In de winter verliezen bomen hun bladeren, sterven delen van planten af. Verlies en dood passen dus goed bij de winter. In de lente begint het leven en is er weer hoop. Als je iets achter je hebt kunnen laten, dan voel je je opgelucht en kun je aan een nieuw hoofdstuk in je leven beginnen. Dat is hier ook het geval voor zowel Lotta als Sossa en Kaba.

NIVEAUDIFFERENTIATIE

Doordenkers kun je als niveau- en tempodifferentiatie reserveren voor wie een extra uitdaging nodig heeft.

Lotta en Sossa schreeuwen hun frustraties uit en verwerken zo hun verdriet. Wat doen ze nog om rust of troost te vinden?

Naar muziek luisteren, dansen, zingen, de rustgevende natuur opzoeken, praten met elkaar of gewoon bij je vriendin zijn.

Hoe ga jij om met verdriet? Krop je ook gevoelens op of kun je die gemakkelijk uiten? En hoe zit dat bij jouw familie? Merk je verschillen?

Antwoord leerling: inspelen op culturele verschillen. Hoe noordelijker, hoe meer gesloten?
Provinciale of regionale verschillen? Is een West-Vlaming meer gesloten dan een Antwerpenaar?

Waarin vind jij troost als je verdrietig of gefrustreerd bent?

Antwoord leerling

Verwerking

Spreekbeurt:

- favoriete internationale gerecht en wereldmuziek
- jouw eigen pleisterplaat

Bronnen

Andel, M. van, e.a. (2018). *Jij en ik. Verhalen over vriendschap en vluchtelingen* (1ste ed.). Rotterdam: Lemniscaat.

Eric Manana - Fitiavako an'i mama. (2012, 5 juni). [Video]. YouTube.

<https://www.youtube.com/watch?v=mtH0FP19T8w>

Eurovisie Songfestival. (z.d.). [Foto]. uitzendinggemist.net.

https://www.uitzendinggemist.net/programmas/1376-Eurovisie_Songfestival.html

Lenny en De Wespen - Pleisterplaat Lyrics | Musixmatch. (z.d.). MusiXmatch. Geraadpleegd op 4 oktober 2021, van <https://www.musixmatch.com/lyrics/Lenny-en-De-Wespen/Pleisterplaat>

PLEISTERPLAAT - Lenny & de Wespen. (2021, 19 januari). [Video]. YouTube.

<https://www.youtube.com/watch?v=zyrvnUgX0cl>